

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل

بررسی دیپلماسی عمومی هند در آسیای مرکزی (۱۳۸۹-۱۳۶۹)

استادان راهنما:

دکتر عنایت الله یزدانی

دکتر محمد علی بصیری

استاد مشاور:

دکتر سعید وثوقی

پژوهشگر:

مریم عمادی اندانی

بهمن ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم اداری و اقتصاد
گروه علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل
خانم مریم عمادی اندانی تحت عنوان

بررسی دیپلماسی عمومی هند در آسیای مرکزی (۱۳۸۹-۱۳۶۹)

در تاریخ ۱۳۹۰/۱۱/۲۵ توسط هیات داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استادان راهنمای پایان نامه الف- دکتر عنایت الله یزدانی با مرتبه علمی دانشیار امضا

ب- دکتر محمد علی بصیری با مرتبه علمی استاد یار امضا

۲- استاد/ مشاور پایان نامه دکتر سعید وثوقی با مرتبه علمی استاد یار امضا

۳- استاد/ داور داخل گروه دکتر شهروز ابراهیمی با مرتبه علمی استاد یار امضا

۴- استاد/ داور خارج از گروه دکتر حمید رضا وارثی با مرتبه علمی دانشیار امضا

امضای مدیر گروه

مشکر و سپاس

در این جابر خود لازم می دانم تا از تمامی کسانی که بنده را در انجام این رساله یاری نموده اند مشکر کنم. سپاس بی پایان خود را در ابتدا به محضر اساتید محترم راهبنا، جناب آقای دکتر عنایت الله نژدانی و آقای دکتر محمد علی بصیری و استاد مشاور جناب آقای دکتر سعید وثوقی ابراز می نمایم که رسم پژوهش و اندیشیدن را بصورتی به من آموختند و سخاوتمندانانه اندیشه های کراتقدر و راهبانی های دقیق خود را در امر اجرای تحقیق حاضر مبذول داشته اند. هم چنین از دوستان عزیزم که در نگارش این پایان نامه به بنده کمک نموده اند، کمال مشکر و قدردانی را دارم.

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

آهنایی که مویشان سپیدی گرفت تا سپید روی بانم،

آهنایی که توانشان رفت تابه توانایی برسم،

آهنایی که وجودشان برایم همه مهرباست و مهر،

و نثار من به پایشان همه بیچ است و بیچ...

در برابر وجود کرامیشان زانوی ادب بر زمین می نهم و بادلی مملو از

عشق و محبت بردستانشان بوسه می زنم.

تقدیم به برادر و خواهران عزیزم

که وجود سبزیشان، همواره امید بخش زندگی ام بوده است.

چکیده

پس از پایان جنگ سرد، بازیگران بین المللی تغییرات چشم گیری را در مدیریت سیاست خارجی خود به وجود آوردند. سیاستمداران به این نتیجه رسیدند که برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود در سایر کشورها باید به افکار عمومی به عنوان یک مولفه مهم توجه کنند. در این زمان بسیاری از کشورها ساز و کار جدیدی برای دستگاه دیپلماسی خود تعریف کردند که یکی از آنها دیپلماسی عمومی بود.

با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، منطقه آسیای مرکزی به عرصه ایی برای رقابت قدرت های بزرگ مانند آمریکا و روسیه تبدیل شد. اما تحولات اخیر به خصوص حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و حمله آمریکا به افغانستان موجب شد تا بازیگران مهم دیگری همچون هندوستان در این عرصه مطرح شوند. در این رابطه هندوستان به عنوان کشور خواهان ایفای نقش جهانی در تحولات بین المللی، مدت ها به دنبال جای پای در آسیای مرکزی بود که حوادث ۱۱ سپتامبر فرصت لازم را برای آن فراهم آورد. پرسش اصلی پژوهش این است که هند چگونه از ابزار دیپلماسی عمومی در منطقه آسیای مرکزی در جهت رسیدن به اهداف خویش استفاده می کند؟ پرسش دیگر این است که مهم ترین دلیل ارتقای جایگاه کشورهای آسیای مرکزی در سیاست خارجی هند از سال ۱۹۹۰ به بعد چیست؟

مهمترین هدف هند در منطقه آسیای مرکزی دسترسی به منابع انرژی است. دهلی نوبرای پیشبرد اهداف خود و مقابله با چالش های موجود در منطقه از گونه های مختلف دیپلماسی عمومی به ویژه دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی اقتصادی در منطقه بهره می گیرد. دیپلماسی فرهنگی هند شامل تبادل دانشجو، انتشار کتاب، تولید فیلم، جذب توریست، برگزاری همایش، همکاری های ورزشی و اشاعه ارزشهای دموکراسی هندی در منطقه می باشد. دیپلماسی اقتصادی این کشور نیز تبادل کالاهای مصرفی و سرمایه گذاری در بخشهای انرژی و صنایع می باشد.

کلید واژه ها: دیپلماسی، دیپلماسی عمومی، قدرت نرم، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی اقتصادی، آسیای مرکزی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات پژوهش
۱-۱-۱	شرح و بیان مسئله تحقیق .....
۳-۱-۲	واژه ها و اصطلاحات کلیدی .....
۳-۱-۲-۱	دیپلماسی .....
۳-۲-۲-۱	دیپلماسی عمومی .....
۳-۳-۲-۱	قدرت نرم .....
۴-۲-۱-۴	دیپلماسی فرهنگی .....
۴-۲-۱-۵	دیپلماسی اقتصادی .....
۴-۲-۱-۶	آسیای مرکزی .....
۵-۳-۱	پیشینه و ادبیات تحقیق .....
۷-۴-۱	اهداف تحقیق .....
۷-۵-۱	اهمیت و ارزش تحقیق .....
۷-۶-۱	فرضیه های تحقیق .....
۸-۷-۱	محدودیت های تحقیق .....
۸-۸-۱	کاربرد نتایج تحقیق .....
۸-۹-۱	روش تحقیق .....
۸-۱۰-۱	ابزار جمع آوری داده ها .....
۹-۱۱-۱	سازمان دهی تحقیق .....

فصل دوم: چارچوب تئوریک (سازه انگاری)

۱۰-۱-۲	مقدمه .....
۱۱-۲-۲	تئوری سازه انگاری .....
۱۱-۲-۲-۱	پیدایش تئوری سازه انگاری .....
۱۴-۲-۲-۲	سازه انگاری در برابر خردگرایی .....
۱۹-۳-۲	نظریه سازه انگاری و روابط بین الملل .....
۲۲-۱-۳-۲	سازه انگاری و ابعاد فرانظری روابط بین الملل .....
۲۲-۱-۳-۲-۱	هستی شناسی .....

عنوان	صفحه
۲-۳-۱-۱-۱-برساختگی هویت.....	۲۳
۲-۳-۱-۱-۲-نقش هویت در شکل دادن به منافع.....	۲۶
۲-۳-۱-۱-۳-رابطه ساختار و کارگزار.....	۲۸
۲-۳-۱-۲-معرفت شناسی.....	۳۳
۲-۳-۱-۲-۱-رابطه علت و دلیل.....	۳۵
۲-۳-۱-۲-۲-رابطه فهم و تبیین.....	۳۶
۲-۳-۱-۲-۳-رابطه دانش و ارزش.....	۳۷
۲-۳-۱-۲-۴-قوام بخشی ساختار و کارگزار.....	۳۷
۲-۳-۱-۳-روش شناسی.....	۳۷
۲-۳-۲-سازه انگاری و ابعاد ماهوی روابط بین الملل.....	۴۰
۲-۳-۲-۱-آنارشی و نظم.....	۴۰
۲-۳-۲-۲-نهادهای بین المللی و همکاری.....	۴۳
۲-۳-۲-۳-تحول در نظام بین الملل.....	۴۴
۲-۴-سازه انگاری و سیاست خارجی.....	۴۵
۲-۵-نتیجه گیری.....	۴۹

فصل سوم: دیپلماسی عمومی: ابزاری در سیاست خارجی کشورها

۳-۱-مقدمه.....	۵۱
۳-۲-دیپلماسی.....	۵۲
۳-۲-۱-مفهوم دیپلماسی.....	۵۲
۳-۲-۲-رابطه دیپلماسی و سیاست خارجی.....	۵۴
۳-۲-۳-ماهیت متحول دیپلماسی.....	۵۶
۳-۳-دیپلماسی عمومی.....	۵۹
۳-۳-۱-دیپلماسی عمومی در قالب تعاریف.....	۵۹
۳-۳-۲-تفاوت دیپلماسی عمومی با دیپلماسی سنتی و خط دو.....	۶۱
۳-۳-۳-اهمیت دیپلماسی عمومی.....	۶۳
۳-۴-اهداف دیپلماسی عمومی.....	۶۵
۳-۵-شاخص های دیپلماسی عمومی.....	۶۵

عنوان	صفحه
۳-۳-۶- بازیگران دیپلماسی عمومی	۶۷
۳-۳-۷- مخاطبان دیپلماسی عمومی	۶۸
۳-۳-۸- ابعاد دیپلماسی عمومی	۷۰
۳-۳-۹- انواع دیپلماسی عمومی	۷۱
۳-۳-۹-۱- گوش دادن	۷۱
۳-۳-۹-۲- طرفداری	۷۲
۳-۳-۹-۳- دیپلماسی میدانه	۷۳
۳-۳-۹-۴- سخن پراکنی بین المللی	۷۳
۳-۳-۹-۵- دیپلماسی فرهنگی	۷۴
۳-۳-۹-۶- دیپلماسی اقتصادی	۷۶
۳-۳-۱۰- مفاهیم مرتبط با دیپلماسی عمومی	۷۷
۳-۳-۱۰-۱- قدرت نرم	۷۷
۳-۳-۱۰-۱-۱- منابع قدرت نرم	۷۹
۳-۳-۱۰-۲- قدرت نرم و دیپلماسی عمومی	۷۹
۳-۳-۱۰-۲- جنگ روانی	۸۰
۳-۳-۱۰-۳- تبلیغات	۸۱
۳-۳-۱۰-۴- روابط فرهنگی	۸۳
۳-۳-۱۰-۵- روابط عمومی	۸۵
۳-۳-۱۰-۶- دیپلماسی رسانه ایی	۸۵
۳-۳-۱۱- دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی	۸۷
۳-۳-۱۲- ویژگی های یک دیپلماسی عمومی موفق	۸۸
۳-۴- نتیجه گیری	۸۹

فصل چهارم: هندوستان و آسیای مرکزی: اهداف، منافع و چالش ها

۴-۱- مقدمه	۹۱
۴-۲- بازی بزرگ جدید در آسیای مرکزی	۹۲
۴-۳- اهداف هند در آسیای مرکزی از سال ۱۹۹۰ به بعد	۹۵
۴-۳-۱- دست یابی به منابع انرژی	۹۸

عنوان	صفحه
۱-۱-۳-۴- خط لوله گاز تاپی	۱۰۱
۲-۱-۳-۴- منافع وچالش های پیش روی خط لوله تاپی	۱۰۲
۲-۳-۴- دسترسی به بازار بزرگ مصرفی	۱۰۵
۳-۳-۴- نزدیکی به افغانستان	۱۰۸
۴-۳-۴- عضویت دائم در سازمان همکاری شانگهای	۱۱۰
۵-۳-۴- مقابله با افراط گرایی و تروریسم در منطقه	۱۱۲
۶-۳-۴- مقابله با قاچاق مواد مخدر در منطقه	۱۱۵
۷-۳-۴- مقابله با حضور قدرتهای خارجی در منطقه	۱۱۷
۱-۷-۳-۴- روسیه	۱۱۷
۲-۷-۳-۴- آمریکا	۱۱۹
۳-۷-۳-۴- چین	۱۲۵
۴-۷-۳-۴- ترکیه	۱۲۹
۵-۷-۳-۴- ایران	۱۳۱
۶-۷-۳-۴- پاکستان	۱۳۴
۴-۴- چشم انداز روابط هند و آسیای مرکزی	۱۳۶
۵-۴- نتیجه گیری	۱۳۸

فصل پنجم: دیپلماسی عمومی هند در آسیای مرکزی

۱-۵- مقدمه	۱۳۹
۲-۵- ورود دیپلماسی عمومی به سیاست خارجی هند	۱۴۰
۳-۵- سازمانهای مرتبط با دیپلماسی عمومی در هند	۱۴۴
۱-۳-۵- وزارت امور خارجه	۱۴۵
۱-۱-۳-۵- بخش دیپلماسی عمومی	۱۴۵
۲-۱-۳-۵- بخش تبلیغات خارجی	۱۴۸
۳-۱-۳-۵- شورای روابط فرهنگی هند	۱۴۹
۱-۳-۱-۳-۵- مرکز بین المللی هند	۱۵۰
۲-۳-۱-۳-۵- مرکز بومی هند	۱۵۱
۴-۱-۳-۵- سازمان امور هندی های خارج	۱۵۱

عنوان	صفحه
۵-۱-۳-۵- انجمن پارلمانی هند.....	۱۵۳
۵-۳-۲- وزارت اطلاع رسانی و داده پراکنی.....	۱۵۴
۵-۳-۳- وزارت فرهنگ.....	۱۵۵
۵-۴-۴- دیپلماسی عمومی: ابزار نفوذ هند در آسیای مرکزی.....	۱۵۵
۵-۴-۱- ظهور نخبگان جدید و تغییر جهان بینی در هند.....	۱۵۶
۵-۴-۲- برطرف شدن چالش های موجود در روابط هند و آسیای مرکزی.....	۱۵۸
۵-۵- انواع دیپلماسی عمومی هند در منطقه آسیای مرکزی.....	۱۵۹
۵-۵-۱- دیپلماسی فرهنگی.....	۱۶۰
۵-۵-۱-۱- تبادل دانشجو و دانش آموز.....	۱۶۳
۵-۵-۱-۲- انتشار و تبادل کتاب.....	۱۶۵
۵-۵-۱-۳- برنامه های رادیو و تلویزیون.....	۱۶۷
۵-۵-۱-۴- سیاست جذب توریست.....	۱۷۰
۵-۵-۱-۵- همکاری های ورزشی.....	۱۷۱
۵-۵-۱-۶- برگزاری همایش ها و کنفرانس ها.....	۱۷۲
۵-۵-۱-۷- اشاعه ارزشهای دموکراسی هندی.....	۱۷۳
۵-۵-۲- دیپلماسی اقتصادی.....	۱۷۵
۵-۵-۲-۱- تبادل کالاهای مصرفی.....	۱۷۷
۵-۵-۲-۲- سرمایه گذاری در بخش انرژی.....	۱۷۸
۵-۵-۲-۳- سرمایه گذاری در بخش صنایع.....	۱۷۹
۵-۶- نتیجه گیری.....	۱۸۲
نتیجه گیری.....	۱۸۳
منابع و مأخذ.....	۱۹۱

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۱۱۰	شکل ۴-۱- نقشه جغرافیای آسیا.....
۱۱۴	شکل ۴-۲- نمودار هشت کشور جهان از لحاظ حملات تروریستی.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۶۳	جدول ۱-۳- گونه شناسی انواع دیپلماسی؛عوامل ومخاطب ها
۱۷۷	جدول ۱-۵- روابط تجاری هندوستان با کشورهای آسیای مرکزی سالهای ۲۰۰۴-۲۰۰۵

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- شرح و بیان مسئله تحقیق

پایان جنگ سرد و تغییر شرایط بین الملل باعث شد مولفه های جدید و تاثیر گذاری در عرصه بین المللی پدید آید. کشورها به این نتیجه رسیدند که برای پیشبرد هر چه بهتر منافع ملی خود باید ابزارها و سیاست های جدیدی را تعریف و به کار ببرند. در این میان، دو عامل عمده به شکل بنیادین بر عرصه روابط بین الملل تاثیر گذار بوده است. عامل اصلی و اولیه توسعه سریع و شکفت انگیز فناوری اطلاعات و گسترش وسایل ارتباط جمعی است که می تواند بر اقدامات دیپلماتیک تاثیر گذار باشد. وجه دیگر این موضوع، شکل گیری بازیگران جدید دیپلماتیک به ویژه بازیگران غیر دولتی است که اندک اندک در عرصه ی روابط بین الملل نوین نقش حائز اهمیتی یافتند. گسترش وسایل ارتباط جمعی و شکل گیری بازیگران غیردولتی به نوبه خود منجر به توجه بیش از پیش به افکار عمومی به عنوان یکی از ارکان مهم در تصمیم گیری های کشورها در حوزه های گوناگون شد و اشکال جدیدی از دیپلماسی را در کنار دیپلماسی سنتی به وجود آورد. در این رابطه یکی از دیپلماسی های معمول که توسط برخی کشورها به خوبی به کار می رود، دیپلماسی عمومی است. (هادیان و احدی، ۱۳۸۸: ۸۶)

بافروپاشی اتحاد جماهیر شوروی یک خلاء ناگهانی در حوزه آسیای مرکزی به وجود آمد. کشورهای تازه به استقلال رسیده در این منطقه هیچ کدام به تنهایی یا با ایجاد با یکدیگر قادر به تامین امنیت خود و پر کردن خلاء نظامی و سیاسی ناشی از فروپاشی شوروی نبودند. بنابراین زمینه مناسبی فراهم شد تا بسیاری از قدرت های جهانی و منطقه ایی که علاقه مند به مداخله در منطقه آسیای مرکزی هستند هر یک از زاویه ی منافع ملی و امنیتی خود به آن نگاه کنند.

هندوستان از جمله قدرت های منطقه ایی است که از زمان فروپاشی شوروی تا کنون به آسیای مرکزی توجه ویژه دارد. سیاستگذاران هندی اعتقاد دارند که منطقه آسیای مرکزی به دلیل داشتن منابع انرژی و جایگاه استراتژیک توجه بسیاری از قدرت های بزرگ را به خود جلب کرده است و روابط هندوستان با کشورهای این منطقه می تواند به تحکیم اهداف کوتاه مدت و بلند مدت هند در منطقه کمک کند.

آنچه حائز اهمیت این است که هند برای حضور بیشتر در منطقه آسیای مرکزی، همواره باید به چالش های پیش رو توجه داشته باشد. شفاف نبودن دیپلماسی انرژی هند در منطقه، رشد اقتصادی و رقابت این کشور با چین برای دست یابی به منابع انرژی و بازارهای منطقه ی آسیای مرکزی، همکاری های استراتژیک هند و آمریکا (به ویژه همکاری های هسته ایی) و تلاشهای آنها در جهت گره زدن امنیت جنوب آسیا و آسیای مرکزی و همچنین رقابت دهلی نو با پاکستان برای نفوذ در منطقه، از عواملی هستند که یک تصویر منفی از هند در افکار عمومی منطقه آسیای مرکزی ایجاد کرده است.

این تحقیق به دنبال این امر است که نشان دهد، هند با بهره گیری از ابزار دیپلماسی عمومی در سیاست خارجی خود در ارتباط با کشورهای آسیای مرکزی به دنبال آن است که وجهه ی خود را بهبود بخشیده و این تصویر منفی را به یک تصویر مثبت تبدیل کند. از این رو، یکی از راه های توضیح و شناخت سیاست خارجی هند در این منطقه شناخت دیپلماسی عمومی آن است که در این تحقیق به طور بسیط به آن پرداخته می شود.

در این پژوهش با تکیه بر تئوری سازه انگاری به بررسی دیپلماسی عمومی هند در آسیای مرکزی پرداخته می شود.

۱-۲- واژه ها و اصطلاحات کلیدی

۱-۲-۱- دیپلماسی^۱

دیپلماسی مجموعه‌ی فنون، روش‌ها و وظایفی است که به منظور اجرای سیاست خارجی اعمال می‌شود و یا به تعبیر دیگری دیپلماسی هنر و قابلیت هدایت روابط بین دول است که باید از طرف مجریان سیاست خارجی در عرصه‌های مختلف بین‌المللی به منصفه ظهور رسیده، فعلیت یابد. (آقایی، ۱۳۸۷: ۷)

اما در تعریف مختصری از دیپلماسی، می‌توان گفت: «دیپلماسی روش حل و فصل مسائل مربوط به روابط خارجی دولت با دول دیگر به وسیله مذاکره یا هر طریق مسالمت‌آمیز دیگر است.» (صدر، ۱۳۸۶: ۴)

۱-۲-۲- دیپلماسی عمومی^۲

دیپلماسی عمومی در فرهنگ واژگان اصطلاحات روابط بین‌الملل که در سال ۱۹۸۵ توسط وزارت خارجه آمریکا منتشر شده این چنین تعریف شده است: «دیپلماسی عمومی به برنامه‌های تحت حمایت دولت اشاره دارد که هدف از آنها اطلاع‌رسانی و یا تحت تاثیر قرار دادن افکار عمومی در کشورهای دیگر است؛ ابزار اصلی آن نیز انتشار متن، تصاویر متحرک، مبادلات فرهنگی، رادیو و تلویزیون و اینترنت است.» (نیک آئین، ۱۳۸۸: ۳۶۳)

در تعریف دیگری آمده است که دیپلماسی عمومی «فرآیندی است که به وسیله آن ارتباطات مستقیم یا مردم یک کشور برای پیش بردن منافع و گسترش ارزش‌هایی که معرفی می‌شوند، تعقیب می‌گردد.» (میلسن، ۱۳۸۸: ۵۳)

۱-۲-۳- قدرت نرم^۳

قدرت نرم توانایی شکل دادن ترجیحات دیگران و جذب کردن آن برای تحقق اهداف مشخص است. (نای، ۱۳۸۶: ۱۰۷) از دیدگاه نای، قدرت نرم توانایی به دست آوردن آنچه مورد نظر است از طریق جذابیت و نه اجبار و تهدید یا تطمیع و رشوه تعریف می‌شود. در واقع این مفهوم به معنای توانایی نفوذ و تاثیر گذاری در رفتار دیگران برای گرفتن نتیجه مطلوب است.

---

¹ - Diplomacy
² - Public Diplomacy
³ - Soft Power

۱-۲-۴- دیپلماسی فرهنگی^۱

منظور از دیپلماسی فرهنگی تلاش برای درک، مطلع ساختن، مشارکت دادن و تاثیر گذاردن بر مردم دیگر کشورهاست. براساس تعریفی دیگر، دیپلماسی فرهنگی تبادل ایده ها، اطلاعات، هنر و دیگر جنبه های فرهنگ میان ملت ها به منظور تقویت تفاهم متقابل است. دیپلماسی فرهنگی، در واقع تامین منافع ملی با استفاده از ابزارهای فرهنگی است. (صالحی امیری و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۱۰)

۱-۲-۵- دیپلماسی اقتصادی^۲

دیپلماسی اقتصادی، تلاش یک بازیگر بین المللی برای تحت تاثیر قرار دادن افکار عمومی در کشورهای دیگر با استفاده از ابزار اقتصادی است. کشوری که بتواند الگوی اقتصادی مناسبی را اتخاذ نموده و رفاه و پویایی اقتصادی کشور خویش را به رخ کشور هدف بکشد، ابزار مقتدر و استواری از مولفه های قدرت نرم را برگزیده است. در حقیقت رشد اقتصادی مناسب، وجود رفاه و در عین حال عدالت اجتماعی و بالا بودن نرخ امید به آینده مردم یک کشور می تواند الگوی بسیار جذابی در راستای جذب دیگران باشد. (واعظی واحدی، ۱۳۸۹: ۱۴۸)

۱-۲-۶- آسیای مرکزی^۳

منطقه آسیای مرکزی تکمیل کننده عمق استراتژیک روسیه و پل ارتباطی آن به منطقه خاور میانه می باشد. این منطقه شامل کشورهای قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ازبکستان است و هر گونه تحول سیاسی در این منطقه می تواند امنیت ملی روسیه را تحت تاثیر قرار دهد. منطقه آسیای مرکزی در قرن نوزدهم عرصه رقابت گسترده ای بود که از نیمه اول این قرن روس و انگلیس را به عنوان دو بازیگر اصلی آن رو در روی یکدیگر قرار داد. روسیه تزاری برای مقابله با رقیب قدرتمند اروپایی حرکت به سوی هندوستان مستعمره ارزشمند آن را هدف قرار داد که افغانستان و آسیای مرکزی مسیر آن را مشخص می ساخت. رود یارد کیپلینگ این رویارویی را که دوبازیگر بزرگ اروپایی درگیر آن بودند و عرصه آن در آسیای مرکزی و غرب آسیا قرار داشت، بازی بزرگ نامید. (کولایی، ۱۳۸۴: ۱۱)

^۱ - Cultural Diplomacy

^۲ - Economic Diplomacy

^۳ - Central Asia

۱-۳- پیشینه و ادبیات تحقیق

با توجه به اینکه در ارتباط با موضوع دیپلماسی عمومی هند در آسیای مرکزی کارچندانی تا کنون انجام نگرفته است، اما برخی از منابع اشاراتی مختصر به این مسئله دارند که در ذیل مورد بررسی قرار می گیرند.

فلاح پیشه (۱۳۸۵) در مقاله ایی با عنوان «دیپلماسی عمومی و قدرت نرم هندوستان در گستره ی روابط فرهنگی» به بررسی این موضوع پرداخته است. او معتقد است با توجه به اهمیت روابط بین فرهنگی در دیپلماسی امروز میان کشورها و هدف آن، برخی از کشورها و دولت ها خصوصاً پس از جنگ جهانی دوم به شکل رسمی یا نانوشته، به منظور موفقیت در سیاست بین الملل، بخشی از دستگاه دیپلماسی خود را برای پیشبرد مقاصد خود درگیر استفاده از ابزارهای دیگری غیر از آنچه در دیپلماسی سنتی معمول بود نمودند. گسترش روابط بین فرهنگی به عنوان یکی از اهداف مهم و کلیدی در روابط بین الملل طرح شد. هندوستان در سال ۱۹۹۰ با تغییر در سیاست خارجی خود به سمت استفاده از ابزار دیپلماسی عمومی پیش رفت. این کشور سعی دارد از طریق فعالیت هایی مانند اعزام پزشک و دارو به سایر نقاط جهان، افزایش رسانه های الکترونیک، ایجاد نظام آموزشی قوی، تقویت سیاست های جذب توریست و از همه مهم تر گسترش صنعت سینما خود را به یک بازیگر کلیدی در ساختار نظام بین الملل تبدیل کرده و در آسیا بعد از چین و ژاپن، برترین نفوذ فرهنگی را داشته باشد.

عابدینی (۱۳۸۴) در مقاله ایی تحت عنوان «فعالیت های فرهنگی دولتهای خارجی در آسیای مرکزی» ضمن بررسی فعالیت های کشورهای روسیه، چین، هند، ترکیه، آمریکا و ... در کشورهای آسیای مرکزی معتقد است که هند طبق برنامه ی چشم انداز ۲۰۲۰ به دنبال برقراری روابط گسترده و فعال با کشورهای این منطقه بوده و بیشترین تلاش هند در کشورهای آسیای مرکزی در صنعت سینما و نشر، تولید نرم افزار و سرمایه گذاری در صنایع سنگین به ویژه فولاد بوده است.

سانتانام^۱ (۲۰۰۴) در مقاله ایی با عنوان «هند و آسیای مرکزی (ارتقای منافع جمعی)» معتقد است که محیط امنیتی در آسیای مرکزی پس از حادثه ۱۱ سپتامبر به طور اساسی تغییر کرده است منافع اساسی هند در این منطقه، به دلیل اهمیت استراتژیک آن و طرح مباحث تروریسم و افراط گرایی مذهبی ارتقا پیدا کرده است. بنابراین هند به سمت همکاری با کشورهای منطقه آسیای مرکزی پیش رفته است. همکاری های هند با این کشورها در حوزه هایی مانند انرژی، حمل و نقل، آب ... نمایانگر شده است.

^۱ - Santhanam

افضل^۱ (۱۳۸۳) در مقاله ی «نفوذ روز افزون هند در آسیای مرکزی و پیامدهای آن برای پاکستان» به این نکته اشاره دارد که دهلی نو به منطقه آسیای مرکزی توجه ویژه دارد؛ به این دلیل که این منطقه به اهداف بلند مدت راهبردی افزایش نفوذ اقتصادی، نظامی، سیاسی هند کمک می کند. از طرفی آسیای مرکزی نه تنها یک منبع بالقوه ی انرژی برای هند است، بلکه موقعیت راهبردی آن در برابر چین، روسیه و ایران این منطقه را برای دهلی نو مهمتر کرده است. زیرا هند با ملت های فوق همکاری و رقابت دارد. بنابراین هند تلاش های زیادی برای حضور بیشتر و انجام فعالیت های اقتصادی در منطقه آسیای مرکزی دارد.

سینگ روی^۲ (۱۳۸۰) در مقاله ایی با عنوان «علائق استراتژیک هند در آسیای مرکزی» با نگاه رئالیستی به این موضوع بیان می کند که روابط دیرینه بین هند و کشورهای آسیای مرکزی که قدمت آن به قرن ها می رسد از طریق تعامل فرهنگی شکل گرفته است. در عصر جدید اهمیت آسیای مرکزی برای هند صرفاً تمدنی و تاریخی نیست؛ بلکه به لحاظ ژئوپولیتیک و اقتصادی نیز می باشد. هند به عنوان یک همسایه با واسطه ی آسیای مرکزی دارای منافع اقتصادی و ژئواستراتژیک در این منطقه می باشد. دور نمای همکاری بین هند و کشورهای این منطقه به دلیل تامین امنیت انرژی است. بنابراین صلح و ثبات در جمهوری های این منطقه، حیاتی ترین عامل برای امنیت هند است.

مرکز برآورد استراتژیک (۱۳۷۹) در مقاله ایی تحت عنوان «ظهور هند به عنوان یک بازیگر در آسیای مرکزی» با نگاه تاریخی به روابط هند و آسیای مرکزی بیان می کند که بیشتر ریشه های تاریخ هند در آسیای مرکزی است. با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، هند درصدد ارزیابی مجدد از محیط استراتژیک خود برآمد. در این رابطه آسیای مرکزی به عنوان یک منطقه مهم در سیاست خارجی هند تلقی می شود که دارای اهمیت استراتژیک و اقتصادی و ژئوپولیتیک است.

امیراحمدیان (۱۳۷۶) در مقاله ایی با عنوان «همکاری های مشترک ایران و هند در آسیای مرکزی با تاکید بر قزاقستان» به این نکته اشاره می کند که هند به عنوان یک قدرت منطقه ایی، بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی برای خود در منطقه آسیای مرکزی منافی را تعریف کرده است. بنابراین در سال های اخیر هند به سمت گسترش روابط (به ویژه همکاری های اقتصادی) با این کشورها پیش رفته است. که بیشتر این همکاری ها در حوزه های انرژی، تکنولوژی، ساختمان و صنایع کسب مانند صنایع نساجی و پوشاک ... بوده است.

^۱ - Afzal

^۲ - Sing Roy